

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.13, november 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Kirsten Vad

Tilsyn ved ph.d. Morten Fink-Jensen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredogørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Phønix-Gaarden”

ved Vibeke A. Pedersen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Forhistorien
- 3 Digtet
  - 3.1 Billedsproget
  - 3.2 Roms vederstyggeligheder
  - 3.3 Metrik og mulig melodi
- 4 Efterliv og reformationsfejring
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Digtet om ‘Phønix-Gaarden’ blev skrevet i anledning af, at Københavns Universitet – efter næsten 30 år uden egentlig hovedbygning – den 13. oktober 1836 kunne indvie den nye hovedbygning på Frue Plads over for Vor Frue Kirke i København. For i årene efter englændernes bombardement i 1807 måtte Københavns Universitet, der havde eksisteret siden 1479, fortsætte sin virksomhed bl.a. på Regensen og på en række midlertidige adresser. Ifølge referat i *Berlingske Tidende* den 14. oktober 1836 “aabnedes Festen med første Deel af en Cantate af Hr. Professor A. Oehlenschläger, med Musik af Hr. Organist P. Jensen” (s. 2). Grundtvigs digt, der blev trykt i *Nordisk Kirke-Tidende*, den 16. oktober 1836, har formentlig ikke været brugt ved denne indvielseshøjtidelighed, hvor bl.a. repræsentanter for kongehuset var til stede.

2 Forhistorien

Mange andre offentlige bygninger var gået til grunde under bombardementet, og økonomien havde lidt et stort knæk i forbindelse med statsbankerotten i 1813. Ikke desto mindre bad konsistorium i 1819 stadsbygmesteren i København, Peder Malling, der var elev af den langt mere kendte klassicistiske arkitekt C.F. Hansen, om at udarbejde et projekt. Forslaget blev dog i første omgang for omfattende og blev derfor afvist, så først seksten år senere kom der for alvor gang i arbejdet. Opgaven var under alle omstændigheder svær, for bygningen skulle på én gang komplementere Vor Frue Kirkes monumentalitet og samtidig være noget i sig selv. Den 12. januar 1829 nedsatte konsistorium en Kommission til Universitetsbygningens Genopførelse, der igen kontaktede Malling med henblik på et nyt og mindre ambitiøst projekt. Bygningen blev i løbet af de følgende år opført i en mere gotisk end klassicistisk stil i forhold til det oprindelige projekt. Stilen er blevet karakteriseret som “en syntese af middelalderlige og klassicistiske stilelementer” (Stybe 1979, s. 129).

3 Digtet

3.1 Billedsproget

Med Fønix-billedet indskriver Grundtvig universitetet i en mytologisk ramme, der tidsmæssigt spænder over en langt længere tidsperiode, end universitetets historie berettiger til ([læs nærmere om selve Fønix-fuglen i indledningen til bl.a. “Fugl Phønix” her](#)). Universitetet ansues som Fønix, fordi det nu i 1836 efter Københavns bombardement 1807 er genopstået af bombetomtens aske som en anden fugl Fønix, hvilket der hentydes til i strofe 26. Det er dog ikke en Fønix, men en ørn, der pryder indgangsportalen.

Dette fuglebillede, der kan føres tilbage til ægyptisk og klassisk mytologi, danner afsæt for resten af billedsproget. Grundtvig inddrager nornernes skæbnedomme som noget, der også kunne angå universitetets skæbne (strofe 3, 5 og 7). Fønix-fuglens forstadium som orm får Grundtvig koblet sammen med truslen fra Midgårdsormen i strofe 9, og i strofe 26 bruges ormeformstadiet til at kendetegne universitetet, idet det nu er i stand til at afskyde “Bogorme-Hammen”, hvormed Grundtvig tænker på 1700-tallets i hans øjne gølge åndsliv. Heimdal vil vække Valhals kæmper til dåd igen (strofe 20). Fuglens død associeres på traditionel vis med Kristi nedfart til helvede (strofe 13), mens Saga, der er Grundtvigs nordiske bud på historiens muse, dels har forudset fuglens komme (strofe 15-16) og dels kan berette om Østens Fønix-fugl, der nu – ved bygningsindvielsen – genfødes i Norden (strofe 18 og 27). I Grundtvigs lykønskingsdigt er fuglens vigtigste detonation den til sand oplysning (Toldberg 1950, s. 205). Håbet går ud på, at sjæl og ånd endelig kan forenes:

Da vor *Sjæl* skal *Aand* forstaae,
Da med Vidskab vi skal fatte
Aandens Sprog og Oldtids Skatte? (strofe 17)

Et andet billede knytter sig til Heimdal-skikkelsen (strofe 19-21). Som i *Nordens Mytologi* fra 1832 knyttes Heimdal sammen med visdomsjætten Mimer, og Grundtvig opsummerer karakteristikken af Heimdal således: “han er da naturligviis

Udtrykket for den *Vidskab og Forstand*, der ikke spotter, bestrider eller forraader, men *forsvarer Aandens og Poesiens Verden*” (1832, s. 478). Det giver således god mening at knytte netop Heimdal til universitetet, der om noget burde være sæde for “Aanden”.

3.2 Roms vederstyggeligheder

Hen mod slutningen skifter digtet karakter. Fra at have handlet om Fønix og fuglens sammenhæng med det genopbyggede universitet fokuserer digtet nu på selve universitet og dets historie under romersk åg. Trods Fønix-billedets klassiske rødder ser Grundtvig genrejsningen af universitetets hovedbygning som en vej væk fra latindannelsen, idet han kan tage afstand fra såvel romerstil (strofe 2) som romersprog og romerret (strofe 23). Heroverfor står det danske sprog som den positive modvægt: “*Moders-Maalets Braga-Bæger!*” (strofe 24). Også katolicismen får sin bekomst: “*Feier ud Papisteriet*” (strofe 23).

Kong Frederik 6. hyldes behørigt i første og sidste strofe, som en person, i hvis lod det er faldet netop at leve, når Fønixfuglen genopstår.

3.3 Metrik og mulig melodi

Digtets 27 strofer er bygget op som sekslinjede firfodstrokæer, hvilket giver en lidt højtidelig, gravitetsk rytme. De første fire linjer i hver strofe har krydsrim med skiftevis mandlig og kvindelig udgang, mens de to sidste udgør et kvindeligt parrim.

Der eksisterer en tysk salmemelodi, som har været brugt i Danmark, og som ville være velegnet, hvis digtet har skullet synges. Til den oprindelige Luther-salme “*Herr ich habe miszgehandelt*” fra 1524 skrev Johannes Crüger en melodi, der udkom i hans *Geistliche Kirchenmelodien* (1649), og som findes hos H.O.C. Zinck i 1801 (Zinck 1999, nr. 30).

4 Efterliv og reformationsfejring

Digtet er skrevet som en udpræget lejlighedssang til en universitetsbegivenhed. Den blev dog genoptrykt i forkortet form i 1866 ([se tekstredegørelsen](#)).

I 1836 kunne den danske kirke fejre 300 års reformationsjubilæum. Dette jubilæum blev navnlig i perioden 30. oktober 1836 - 11. januar 1837 markeret i kirker, skoler og på Københavns Universitet. Her kreeredes en lang række doktorer i netop den nye bygning, og ved Valdemar Henrik Rothes disputatsforsvar var Grundtvig en af opponenterne ex auditorio (*Bibliografien*, bind 1, s. 314). Grundtvig talte – som man skulle dengang – naturligvis på latin, hvilket vakte en del opsigt (Grundtvig 1882, brev 69 og 70; Rønning 1912, s. 157). Så trods digtets udtalte modvilje mod “*Romer-Sproget*” (strofe 23) og den klassiske retorik (“*Maro-Skygge*”, strofe 26) var universitet og Grundtvig stadig underlagt deres magt, skønt selve indvielsen af bygningen var foregået på dansk (strofe 23).

5 Anvendt litteratur

- *Berlingske Tidende (Den til forsendelse med de Kongelige Brevposter privilegerede Berlingske politiske og Avertissements-Tidende)*, nr. 246, 14. oktober 1836. København.
- Bibliografien, se Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Crüger, Johannes (1649) *Geistliche Kirchen-Melodien*. Leipzig.
- Grundtvig, N.F.S. (1832) *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. & B.S. Ingemann (1882) *Grundtvig og Ingemann. Brevvexling 1821-1859*, udg. Svend Grundtvig. København.
- Johansen, Steen (1948-1954) *Bibliografi over N.F.S. Grundtvigs skrifter*, bind 1-4. København.
- Rønning, Frederik (1907-1914) *N.F.S. Grundtvig. Et bidrag til skildring af dansk åndsliv i det 19. århundrede*, bind 1-4, bind 3:2 (1912). København.
- Stybe, Svend Erik (1979) *Universitet og Åndsliv i 500 år*. København.
- Toldberg, Helge (1950) *Grundtvigs symbolverden*. København.
- Zinck, H.O.C. (1999) *Koral-Melodier 1801*, udg. Henrik Glahn [1801]. København.